

POLITICA AGRARA ROMANEASCA SI DEZVOLTAREA DURABILA A PRODUCTIEI ANIMALE

ROMANIAN AGRICULTURAL POLITICS AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ANIMAL PRODUCTION

C. DRĂGĂNESCU

Cuvinte cheie: politica agrara, reforme agrare, premize ale dezvoltarii agrare, mecanism de dezvoltare, sisteme intensive durabile, sisteme pastorale, agricultura organica, premises of agricultural development, development mechanism,

Key words: agricultural politics, agricultural reforms, premises of development, developmental mechanism sustainable intensive systems, traditional pastoral systems, organic agriculture

SUMMARY

The rapid evolution of civilisation within the last two hundred years has involved the replacement of extensive, pastoral livestock systems for intensive production methods. The dangers implicit in this rapid evolution are discussed by Forrester (1971), in the Meadows report (1972) and latterly the necessity for "sustainable development" was flagged by the Brudtland report (1987).

The last agrarian reform increased in Romania the weight of small farms and beared to non sustainable agriculture. In such conditions we are obliged to follow a twin-track strategy: (1) livestock systems with high productivity potentials; (2) traditional pastoral systems and organic agriculture, on marginal lands, which allow the utilisation of extensive grazing lands, the conservation of environment, genetic resources, landscape, the minimisation of the use of non-renewable resources and the production of "natural foods".

După cinci reforme agrare, din care numai una (1864) a avut un obiectiv economic clar (fermă familială de 5 ha), implicit etico-social, iar la alta (1950-1962) la care o anumită justificarea economică (ferme receptive la noile inputuri tehnologice), a fost estompată de brutalitatea, inechitatea efectuării ei și inițial de un insuficient suport tehnologic, **producția animală, agricultura României, este astăzi neviabilă, nedurabilă:**

- efectivele de animale și producția animală au scăzut dramatic în ultimii zece ani. **Consumăm mai mult decât producem**, fără a fi siguri că se evită malnutriția și subnutriția;
- **economico-calitativ** ceea ce producem este **necompetitiv** în condițiile actualelor și viitoarelor acorduri internaționale (CEFTA, globalizare, etc.);
- nu este asigurată securitatea aprovizionării cu alimente la prețuri rezonabile pentru consumatori;
- unei populații ocupată în agricultură de 35% din populația țării, nu i se poate asigura un standard de viață echitabil, comparativ cu alte sectoare de activitate;
- politica agrară comuna (PAC) a Uniunii Europene, de intervenție discretă, dar masivă în modernizarea fermelor, pare a nu fi înțeleasă suficient;
- producerea și dezvoltarea inputurilor tehnologice prezintă și ea deficiențe, ca și inexistența unei corecte integrări verticale, care să protejeze "fermele" de presiunea din amonte și aval.

Cauza principală a situației o constituie promovarea prin reforma agrară din anul 1991 a unor "ferme" ce nu pot recepta noile inputuri tehnologice, nu le pot folosi efectiv. Așa cum se iseră de fapt economistii dintre cele două războaie mondiale, tradiția de a împărți pământul în părți egale tuturor moștenitorilor, a dus la o extremă fragmentare a proprietății, agricole, anulând astfel efectul etico-economic al tuturor reformelor agrare. Notăm că, dacă ne raportăm la standardele americane ("agricultorul este orice persoană care locuiește pe un teren de minimum 4 ha și are un venit minim de 4883 \$, din care 3605 \$ din fermă), noi nu prea avem agricultori. O formulare mai precisă a obiectivelor PAC a UE este aceea că trebuie urmărită modernizarea fermelor, prin creșterea dimensiunii, dotării și receptivității lor la noile inputuri tehnologice; o lucrare franceză din anul 1965 se intitula "Un France sans paysans" (Gervais și col.).

Obiectivele etice ale unei reforme sunt anulate la noi de ineficiența ei economică.

Pentru ieșirea din impas **este necesară elaborarea unei strategii, a unei politici naționale pentru modernizarea agriculturii, neutră față de conjunctura politică și ale cărei obiective să se realizeze cu consecvență de toate guvernele ce se vor succeda.**

I. Premizele unei politici agrare

Politica dezvoltării producției animale, a agriculturii în general, are la bază **trei premize** :

1. Cel puțin în prima jumătate a secolului 21 **se impune maximizarea eficient economică a creșterii producției de alimente, economisirea resurselor neregenerabile, conservarea naturii**. Această creștere este impusă de malnutriția, subnutriția actuală și **pericolul căderii producției de alimente pe locuitor** în secolul 21, unul din cele 5 pericole sesizate de Forrester (1971), Meadows (1972) și care au impus conceptul de **dezvoltare durabilă** (Brundtland, 1987). Notăm că, ignorându-se avertismentul raportului Meadows, există o tendință continuă de **demonetizare** a noțiunii de **dezvoltare durabilă**, rezumând-o la probleme de protecția mediului (Kalow, 2000), a “capitalului natural”. Fără a contesta necesitatea ca politica economică să respecte principiile ecologice, ea nu se poate rezuma numai la enunțare vagă a acestui principiu, fără a-I vedea clar consecințele și a analiza a fond soluțiile.
2. Producția animală, component al agriculturii, este o **resursă strategică**. **Asigurarea securității naționale include menținerea pe termen lung a durabilității ei** (Battie și Healy, 1980).
3. **Viața rurală** are un rol major în asigurarea **durabilității sociale și persistenței naționale**. Deși, pentru asigurarea unui standard de viață normal, ponderea populației active ocupate în agricultură trebuie să scadă sub 10% (de la 35% astăzi în România), iar a celei rurale ocupată în agricultură sub 25%, este **necesară asigurarea pe termen lung a dezvoltării rurale** prin încurajarea investițiilor în mediul rural atât în afacerile agricole cât și în alte domenii industriale. Și producția animală are un rol în această acțiune.

II. Mecanismul modern al dezvoltării producției agricole

Mecanismul dezvoltării agriculturii intensive (The High-Payoff Output Model fig. 2 – adaptat după Ruttan, 1980) include patru factori:

1. **Capacitatea instituțiilor de cercetare științifică și tehnologică de a produce continuu cunoștințe științifice și tehnologi** (biologice, chimice, mecanice) adecvate schimbărilor pieții, raporturilor input (energie, etc.) – producție. În cazul selecției corecte a oamenilor de știință, investițiile în știință s-au dovedit unele din cele mai rentabile investiții (Ruttan, 1980).
2. **Capacitatea sectorului industrial din amonte de fermă** (producție vegetală, furaje combinate, resurse genetice, utilaje, etc.) **de a produce, dezvolta și comercializa noile inputuri tehnologice**.
3. **Capacitatea fermelor de a recepta noile inputuri tehnologice și de a le folosi efectiv**.
4. **Capacitatea sectorului industrial din aval de fermă de a-și adapta tehnologiile la piață și de a-și pondera beneficiile pentru a nu afecta viabilitatea fermelor (integrare verticală)**.
Conjunctura de inputuri – outputuri fiind diferită în diferite țări și în continuă evoluție, mecanismul trebuie adaptat la ea, iar sistemul de alocare a resurselor naționale trebuie să îl sprijine. Nu se poate miza pe un simplu transfer tehnologic din alte țări.

III. Un dublu traseu de dezvoltare durabilă a producției animale

Rapida evoluție a civilizației în ultimele două sute de ani, în special în ultimii 50 de ani, a dus la o **rapidă dezvoltare a agriculturii intensive pe seama celei extensive**. Deși justificată prin necesitatea de a face față alimentației în conjunctura exploziei demografice, ce încă are loc, o asemenea evoluție **ridică probleme pentru conservarea naturii, resurselor nerenuelabile și folosiri resurselor marginale**. Aceasta ne obligă astăzi să acceptăm un dublu traseu de dezvoltare:

- **sisteme intensive durabile, cu un înalt potențial de producție**, care să permită hrănirea corectă, pe termen lung a populației țării și planetei, **viabile economic ecologic și competitive**;
- **sisteme tradiționale de producție, în special pastorale**, care să permită utilizarea **resurselor marginale, conservarea naturii** (resurse genetice, pajiști, peisaj, mediu) și să

satisfacă eventual și **exigențele, în mare măsură subiective, ale amatorilor de alimente organice** (“ecologice”).

III. Producția animală intensivă durabilă

Apărută sub **impulsul succesului revoluției verzi** (1940-1973) și al **competiției strategice** între blocurile militare, producția animală și vegetală industrială a dus practic la **triplarea producției** pe cap de animal și la ha în special în țările NATO. Mecanismul acestei dezvoltări apare clar din documentele și acțiunile UE. Obiectivele majore ale politicii agrare comune (PAC) a UE, cuprinse în art. 39 al Tratatului de la Roma sunt:

- creșterea productivității agricole încurajând **modernizarea exploatațiilor** (o lucrare franceză din anul 1965 se intitula “Une France sans paysans”);
- garantarea unui **standard de viață echitabil** populației agricole la paritate cu alte sectoare de activitate;
- garantarea **securității aprovizionării cu alimente**, dar la **prețuri rezonabile pentru consumatori**.

Obiectivele au fost atinse prin intervenție masivă (1/2 din bugetul UE, subvenții, prețuri garantate, etc.) în economia de piață. **Modernizarea fermelor** rămâne însă și după reforma PAC (Mc Shary, 1992, Agenda 2000) un obiectiv major al UE.

România a realizat în perioada 1965-1989 progrese importante în modernizarea producției sale animale. Deși complexele industriale de porci asigurau în anul 1985 numai **60% din producția de carne a țării**, iar cele de păsări numai **44,7% din producția de carne de pasăre și 42% din producția de ouă**, restul provenind din sectorul particular, România se clasa, sub raportul modernizării producției în aceste domenii, printre **primele 10 țări din lume**. Mai mult, după cum menționa reputatul specialist britanic Dr. M. Bichard, în domeniul producției porcine a dus chiar **munca de pionierat** în modernizare producției suinelor.

Nerealizările fermelor românești moderne de găini și porci (**consumuri mari de furaje/unitatea de peodus, calitate mai slabă a carcasei, etc.**), erau generate în special de inputurile tehnologice din amonte de fermă (sortiment fureje, calitate material genetic, etc.). **Aceste inputuri, în special prețul și sortimentul furajelor au contribuit de altfel hotărâtor în căderea complexelor și frânează reluarea competitivă a activității lor.** Inputurile din amonte (furaje), alături de unele carențe tehnologice interne, au împiedicat practic modernizarea **fermelor de vaci de lapte** (60% din producția de lapte provenea în 1985 din gospodăriile de subzistență familiale).

Integrarea României în PAC a UE de modernizare a fermelor **presupune sine qua non**, pe lângă modernizarea unor ferme familiale, în sensul creșterii dimensiunii și dotării lor, **repornirea complexelor industriale de găini și porci** (Drăgănescu 1992) și **modernizarea lor** în lumina durabilității și competitivității. O aceeași cale trebuie luată și de complexele de vaci de lapte, chiar dacă problema este mai complicată tehnic și economic.

Obiectiile ce se aduc producției industriale sunt **neesențiale**. Parafrazând-ul pe Harlem (1980), care se referea la monocultură, “producția zootehnică industrială este specifică agriculturii moderne și noi trebuie să ne învățăm cu ea; în fond noi putem muri fără ea. Sunt prea mulți oameni pe pământ, pentru ca noi să ne permitem să mergem înapoi, către agroecosistemele mai complexe din vechile timpuri”.

IV. Sisteme extensive de producție animală

În România, “**o stână carpatică la un vad de lupi**”, cum spunea Iorga, sistemele tradiționale, în special pastorale, de producție animală, cu intrări-ieșiri joase, au o lungă **tradiție** și au contribuit în mare măsură la **persistența și unitatea poporului** (Drăgănescu 2001. Ele înșele au și o deosebită persistență în condiții grele. În anul 1985, după 25 de ani practic de presiune împotriva lor, în gospodăriile familiale de tip subzistență ale țăranilor cooperatori și ale celor din zone necooperativizate se aflau **99,1% din capre, 85,1% din stupi, 60% din cai, 50,5% din oi, 40% din taurine și păsări; ele produceau 60% din lapte, 48,8% din carne, 52,8% din lână**. Aceste sisteme au misiunea de a:

- valorifica resursele marginale neutilizând practic resurse neregenerabile;
- asigură conservarea peisajului (ecosistemele de pajiști);

- asigura conservarea resurselor genetice animale;
- contribuie la stabilizarea și dezvoltarea așezărilor rurale;
- păstrează vie istoria.

Sistemele de producție cu intrări joase-ieșiri joase se pot clasifica în trei categorii:

- a. **sisteme pastorale tradiționale:** transhumanța, pendularea sat-pășune de munte sau marginală, întreținerea liberă a animalelor în Delta Dunării;
- b. **sisteme de subzistență** – animale (vacii, capre, porci, oi păsări) întreținute pe lângă casă, pentru acoperirea în primul rând a nevoilor proprii;
- c. **agricultura organică** (“ecologică”, “biologică”, “alternativă”etc.).

Sistemele pastorale prezintă cel mai mare interes din toate punctele de vedere. Practicată pe distanțe foarte mari, din Carpații Boemiei și Istria până în munții Caucaz și Ural, transhumanța este sistemul cel mai eficient economic și ea a permis ...”**cucerirea teritoriului cu oile**” (Teaci D., 2000), teritoriu care nu a putut fi păstrat politic. Există astăzi o “**cartă europeană a transhumanței**” (1997), neconsiderată în România și care recomandă conservarea ei.

Sistemele de tip subzistență au o durată asigurată pe termen scurt, poate mediu, în măsura în care se va îmbunătăți standardul de viață în zona rurală. Pe termen lung ele trebuie transformate în sisteme tip “hobby” sau “de muncă pațială (part time)”.

Agricultura organică se bucură astăzi de o mare atenție, poate prea mare la noi. Ea este generată din faptul că **nu este de așteptat o creștere a cantității de produse animale pe piața Uniunii Europene**, fiind de așteptat însă o **creștere a cererii pentru calitatea produselor**. Cheltuielile mai mari de producție în aceste ferme, **vor dubla** însă probabil, cel puțin la carnea de porc **pretul de desfacere en detail**. Acest preț îl pot plăti unii cumpărători (ponderea cheltuielilor pentru alimente în Marea Britanie este de numai 11%), însă cei mai mulți nu sunt dispuși să plătească un plus mai mare de 20-30% și vor rămâne consumatori de produse ale agriculturii intensive (M. Bichard, 2001). Marea complicație a sistemului constă în faptul că “**producând mai puțin, cheltuind mai puțin, dar vânzând mai scump, agricultorul organic își rezolvă propriile afaceri, nu problema alimentației naționale și mondiale**” (Klatzman, 1985). **In această lumină, o politică agrară bine gândită nu poate încuraja agricultura organică în afara terenurilor marginale și în dauna agriculturii intensive și pastorale.**

În cazul în care România va reuși să crească producția de furaje, să le scadă prețul, implicit să modernizeze producția vegetală și va avea capital pentru demararea producției animale intensive, ea va deveni competitivă și pe piața UE. Prețul muncii mai scăzut, evitarea legislației privind “confortul animalelor”, evitarea exceselor legislative privind conservarea mediului și introducerea de noi tehnologii, care să scadă prețul de cost, o vor ajuta în această dezvoltare.

Bibliografie selectivă

- Brown R.L. 2002 Eco-Economie Ed.Tehnică Buc.
- Brundtland ,G.H. 1987 Our common future Oxford Univ.Press
- Gervais M.Servolin C.,Mendras H. 1965 Une France sans paysans Ed.du Seuil
- Drăgănescu C. 1992,1995 Situația actuală,obiective și straregii în dezvoltarea producției animale în Romania.Tribuna Economică,32:16-18;33:18-19;34:13-14;35:15-16.
- Drăgănescu C.1998 Romanian Sheep Production:Spectacular Past,Decline,Incertain Future.FAO REU Sheep and Goat production in CEEC:179-187
- Drăgănescu C.2000.Despre modele de dezvoltare durabilă și competitivă a producției animale în Romania.USAMV.Zoot.2000 :70-73
- Drăgănescu C.2000 a. Politici agrare vest-europene.Agric.Rom.:11-12
- Drăgănescu C.2000 b.PAC-orientare pentru politica agrară românească.Agric.Rom.:11:8-9
- Drăgănescu C. 2001-2002 Problems of free-ranging livestock systems in Romania in La Canada 15:7-9
- Forrester W.J.1971 Word Dynamics Wright Allen Press
- Harlem R.J.crom Monoculture and the Future of American Agriculture.in:The Future o Am.Agr.:117-152
- Klatzmann J.1978 L’Agriculture francaise Inedit Econ.
- Medows H.Donella ș.a. 1972 The Limits to Growth Potomac Ass Book
- Mendras H.1970 La fin des paysans Colin,Col. U2
- Ruttan W.V.1980 Agricultural Research and the Future of American Agriculture.in:Te Future of Amer.Agr.:.....
- Spedding C.R.W 1995.Sustainability in animal production systems.Amim.Pro.Sci. 61:1-8